

Kingery, Robert E.:

KÖNYVKÖTÉSZEZET A KÖNYVTÁRBAN

/Szemelvényes fordítás./

.....

Ha az idevágó irodalomban utánanézzünk, néhány egészen kategórikus választ találunk kérdésünkre. J. T. Gerould, a college-könyvtárakkal kapcsolatban ezt állapítja meg: "Könyvkötészet felállítását nem tartjuk ajánlatosnak. Rendkívüli körülményektől és igen nagy könyvtáraktól eltekintve, egyfelől kevesebb költséggel jár, másfelől pedig jobb eredményt érünk el, ha a munkát házon kívül végeztetjük."^{1/} Wheeler és Githens pedig ezt mondja: "Egész határozottan óva intünk mindenkit attól, hogy a nyilvános könyvtárban teljes könyvkötészetet létesítsen, kivéve azokat az igen nagy intézményeket, ahol a különleges munkák nagy mennyisége nem teszi ezt indokolttá". Ezzel szemben a New-York Historical Society /New Yorki Történelmi Társaság/ 1930-ban engedett "a könyvkötészet felállítását után érzett régi váagnak"^{2/} s még 1948-ban is lelkesedéssel beszélt a Wesleyan arról a könyvkötészezetről, amelyet 1934-ben létesített.^{3/}

.....

Történelmi szempontból tekintve, ha figyelembe vesszük a könyvtárak számának az utóbbi harminc esztendőben való rohamos növekedését, az általunk feltett "általános kérdésre" már részben meg is kapjuk a feleletet abban a tényben, hogy a legtöbb könyvtár nem látta indokoltnak saját könyvkötő-üzem felállítását, hanem a könyvkötés terén az illető iparágra hagyatkozott.

Viszont A. L. Bailey tiz előnyét sorolja fel annak, ha "a könyvkötő-üzem a könyvtár épületében működik"^{4/}; ezeket lerövidített alakban az alábbiakban közöljük:

- 1/ Gerould, J. T.: The College Library binding. [A kollégiumi könyvtár könyvkötészeze.] Chicago, American Library Association, 1932, 87.lap.
- 2/ New-York Historical Society: Annual report and list of members. [New-York-i Történelmi Társulat: Évi jelentés és a tagok jegyzéke.] 1929. New-York, 1930. 31.lap.
- 3/ Does our bindery "pay"? [Kifizetődik-e a mi könyvkötészezetünk?] - About Books, 18: 4-5. 1948, márc.-jun.
- 4/ Bailey, A. L.: Library Bookbinding. [Könyvtári könyvkötészezet.] White Plains, N. Y., Wilson, 1916. 209-211.lap.

"1. Kényelmesebb... 2. Kiseb a kockázata annak, hogy a könyvek elvesznek... 3. Nem kell attól tartani, hogy a könyveknek valami baja esik szállítás közben... 4. Könnyen elvégezhető a könyvtár könyvkötő-üzemében azok a javítások is, amelyeket a könyvtár könyvkötő szaktudással nem bíró személyzete nehezen tudna ellátni... 5. A könyveknek általában nem kell hosszú ideig heverniük a könyvkötő-műhelyben... 6. Bizonyos mérvű előnyös versengésre lehet számítani, ha a könyvek egy részét házonkívül köttetik be... 7. A könyvtárosnak módjában áll a kéznél levő anyagot bármikor megnézni, a könyvekhez a könyvkötés folyamata alatt is hozzá lehet férni... 8. Ha a kötésre váró művek nagyobb mennyiségre rugnak, akkor a munka olcsóbban végezhető el, mert a könyvkötő-üzemek szokásos haszna a könyvtár pénztárában marad... 9. Sokkal könnyebb így új anyagokkal vagy új eljárás-módokkal kísérletezni... 10. A könyvtár kebelében létesített könyvkötő-műhely sok olyan munkát elvégezhet, ... amelyhez ügyes szakemberre van szükség. Az ilyen munka egyébként rendszerint elvégezetlenül marad, mert nem látszanék okos dolognak a könyvek a könyvtárból való kiküldése... Ezekben foglalható össze néhány előny; viszont csak azok a nagyobb könyvtárak húzhatnak előnyt ezekből pénzügyi tekintetben, amelyek évenként sokezer kötetet köttetnek be."

.....

A fentiek alapján, abban az esetben, ha megfelelő számú könyv kötéséről van szó, több érv szól amellett, hogy a könyvtáron belül felállított könyvkötő-üzem gazdaságosabb, gyorsabb, biztonságosabb és jobb-minőségű munkát nyújt, - módot ad kísérleti és különleges munkák végzésére, s a könyvkötés folyamata alatt is lehetőséget nyújt a könyvek felhasználására.

Az előnyök közül a k ö l t s é g - c s ö k k e n é s problémája meglehetősen bonyolult kérdés. Nemosak üzemi költségekkel kell ugyanis számolnunk, hanem a berendezés beruházási költségével is. S a józan üzemi-költségekbe bele kell foglalni a helységek bérét, a fűtés- és energia-szolgáltatás költségeit, a karbantartás költségeit és a biztosítási díjat is.

.....

Elméleti kalkulációnk szerint bekötött kötetenként a nagyobb könyvkötő-üzemben 2,12 dollár, a kisebbben pedig 4 dollár költségre számíthatunk... Ugyanakkor a kereskedelmi könyvkötő-üzemek által felszámított jelenlegi árak átlagként könyveknél 1,70 dollárt, folyóiratoknál pedig 3,80 dollárt tesznek ki.

A fenti adatokból az tűnik ki, hogy a könyvtár keretében létesített könyvkötő-üzem nem fog feltétlenül gazdaságos vállalkozásnak mutatkozni. Gerould megállapítása szerint: "valamely könyvkötő-üzem rezsiköltsége oly mértékben csökken, amily mértékben a bekötésre váró kötetek száma nő; ha tehát a könyvkötő-üzem költségvetési kerete a 10.000 dollárt nem haladja meg, gazdaságosabb dolog a munkát szerződésileg valamilyen olyan külső könyvkötő-cégre bízni, amely az ilyen jellegű munkára specializálja magát."^{1/} J. L. Wheeler és

^{1/} Gerould: Idézett munkája. 88.lap.

A. M. Githens pedig nyomatékosan hangsúlyozza: "gyorsabb, jobb és olcsóbb munkát lehet a kereskedelmi könyvkötő-cégek útján biztosítani, ha azok a szabvány A.L.A. minőségi előírásokhoz igazodnak, amelyeknek szem előtt tartása szinte tökéletes egyöntetűséget biztosít olyan árért, amely versenytárgyaláson alakul ki."^{1/} Bár a Gerould által számításba vett 10.000 dollár 1932-ben elfogadható kalkulációs alap lehetett, ma már tulságosan alacsony összegnek látszik. Az évenkénti 35.000 bekötött kötet vehető olyan mennyiségnek, amely ilyen szempontból döntőnek tekinthető, s amelynek kötési költségvetését mi 75.000 dollárra kalkuláltuk.

.....

Az a kérdés, vajon a könyvtár keretében működő könyvkötő-üzem gyorsabb-e, mint a külső könyvkötőcégek, rendkívül komplex problémát alkot, amelyre a felelet természetesen esetenként más és más. Bár könyvtári szempontból nézve a bekötés alatt álló könyv, bármily könyvkötő-üzemben végződik is ezt a munkát, "befagyott követelés"-nek tekinthető, mégis a megfelelő minőségű könyvkötés, bárhol történjék is, bizonyos időtartamot vesz igénybe. A Wesleyan Egyetem közlése szerint az anyag a házi könyvkötő-üzemen keresztül két-három hét leforgása alatt halad át, - viszont szükség esetén a kötés 48 óra alatt is eszközölhető.^{3/} Ernst Hertzberg véleménye szerint, ha a kötésre váró anyagot egyenletes mennyiségben juttatjuk a külső könyvkötő-üzembe, akkor jelentős ⁺énezővel járultunk hozzá a jobb munka-szolgáltatás biztosításához.^{4/} Feipel és Browning ismételtén rámutat arra, hogy nem szabad siettetni sem a nagyon kevés, sem a nagyon sok munkát.^{5/} Amilyen mértékben tekinthető a gyorsaság az eredményesség következményének, s amilyen mértékben növekszik az eredményesség valószínűsége a munka mérete arányában, oly mértékben várható, hogy a nagy külső könyvkötő-üzem általában jobb munkát végez, mint a kicsiny belső-üzem.

A szállítás miatt beálló idővesztés is komoly tényezőt jelent; ez alatt a bekötésre váró könyv nem áll rendelkezésre, különösen, ha a könyvkötő-üzem más települési központban található. A rendes és rendkívüli motoros teherszállítás fejlődéséből azonban az következik, hogy ez a tényező már sokkal kevésbé fontos ma, mint amilyen az 1920-as évek közepe táján lehetett. A légi teherszállítás és a légi csomagszállítás pedig a szállítás alatt kárba vesztő idő tekintetében megoldást jelenthet minden olyan esetben, amikor a gyorsaság fontos tényezőként szerepel.

1/ Wheeler, J. L. - Githens, A. M.: The American public library building. [Az amerikai nyilvános könyvtár épülete.] Chicago, American Library Association, 1950. 198.lap.

2/ Az ilyen üzem a szerző szerint 18 személlyel működik. /Ford./

3/ Does our bindery "pay"? [Kifizetődik-e a mi könyvkötészetünk?] - About Books, 18: 4-5, 1948. márc.-jun.

4/ Hertzberg, Ernst: The bindery industry. [A könyvkötő-ipar.] - Serial Slants, 1: 10-19, 1950. július.

5/ Feipel, L. N. - Browning, E.: LIBRARY BINDING MANUAL. [Könyvtári könyvkötő-üzem kézikönyve.] Chicago, American Library Association, 1951. 55.lap.

Azoknak a könyvtári könyveknek a száma, amelyek a kereskedelmi könyvkötő-üzemekben vesznek el, minden bizonnyal igen alacsony azoknak a könyveknek a számához képest, amelyek más úton vesznek el. Az elveszés kockázatának kérdése azonban nyilvánvaló fontosságu minden olyan esetben, amikor a régiség értékével bíró anyagról van szó.

.....

Ami a minőség kérdését illeti, az A.L.A. Library Binding Institute /Könyvkötészeti Intézet/ a könyvkötészetre vonatkozó kereskedelmi szabványelőírást állított össze.^{1/} A Federal Trade Commission /Szövetségi Szakmai Bizottság/ szabályai szintén egész sor biztosítékot tartalmaznak a minőségre vonatkozólag.^{2/}

Az nyilvánvaló, hogy a könyvtárak által létesített könyvkötő-műhelyek szép eredményt mutattak fel a kísérletek terén. H. M. Lydenberg és John Archer a New York-i Nyilvános Könyvtárban különféle könyvkötő-anyagok tartóssága terén és a könyvtáblák különféle védőanyagainak megbízhatósága terén végezett kísérleteket.^{3/} Stanford újfajta ragasztóanyagokkal kísérletezett, amikor a röpiratokból és a képeslapokból polcokon elhelyezhető köteteket készített, úgyhogy ezeknél nincs is szükség közönséges értelemben vett könyvkötő-eljárásra. Stratton pedig a Colorado, Oregon és New-York Egyetem részéről számol be más ilyenfajta ujitásokról.^{4/}

Ami a bekötés alatt álló anyag hozzáférhetőségét illeti, Gerould ezeket írja:

Természetesen kényelmes dolog, ha a bekötés alatt álló könyvek és folyóiratok hirtelen felmerülő szükség esetén kéznél vannak. A folyóiratok egy-egy kötetének maximális felhasználási időtartama éppen annyi, mint amennyi alatt bekötöttéso végbemegy. Hogy azonban a folyóirat egyes részeinek elveszését megelőzzük, a kötetet teljes válása után lehetőleg azonnal le kell küldeni a könyvkötő-műhelybe. Elkerülhetetlen tehát, hogy ez a két érdek össze ne ütközzék. De ha köztudomásúvá válik, hogy a könyvekre akkor is igényt lehet tartani, amíg azok kötés alatt állanak, nem lehet majd a reájuk vonatkozó kérést elhárítani. Ez viszont költséges kutatást eredményez és az elveszés sokkal nagyobb kockázatával jár. Ha viszont a könyvek

1/ Revised proposed commercial standard for library binding. [Javitott kereskedelmi szabvány könyvkötészet számára.] - Library Binding Institute. Newsletter. 1955. márc. 31.

2/ U.S. Federal Trade Commission: Trade practice rules for the library binding industry. [U.S. Szövetségi Ipari Bizottság: Az ipari gyakorlat szabályai a könyvkötő-ipar számára.] Washington, Gov. Print. Office. 1954.

3/ Archer John: A ten-year test of binding. [Tízéves könyvkötői kísérlet.] - Bulletin of the New York Public Library, 40: 97-100. 1936. február.

4/ Stratton, J.B.: Library binding practices in college and university libraries. [Könyvtári könyvkötészet a főiskola és egyetemi könyvtárakban.] - Közé nem tett szemináriumi cikk, Columbia University School of Library Service. 17-22.lap.

nem állnak rendelkezésre, akkor kevésbé gyakran fog a reájuk vonatkozó igény is megnyilvánulni."^{1/}

Meg kell e helyütt mindazonáltal említenünk azt, hogy a könyvkötés műveletének - akár az épületen belül, akár házon kívül történjék is - van néhány olyan szakasza, amikor a bekötés alatt álló könyv egyáltalában nem használható.

Tauber véleménye szerint: "amikor afelől kell döntenünk, állítunk-e fel könyvkötészetet könyvtárunkban, vagy sem, az alábbi tényezőket kell tekintetbe vennünk: az évenként bekötésre váró kötetek számát, a rendelkezésre álló helyiségeket, a szakképzett személyzet számát s azt az egyéb anyagi megterhelést, amit a könyvkötészet üzembe-állítása és működtetése jelent."^{2/} Ilyen és ehhez hasonló egyéb szervezeti kérdések még akkor is fennforognak, amikor a könyvtárvezető már meghozta a döntést a könyvkötő-üzemnek a könyvtár keretében való felállítása tekintetében.

Az idevágó könyvtár-irodalom hallgat arra vonatkozóan, milyen helyet foglaljon el a könyvkötő-üzem a könyvtár szervezetében. McDiarmid azt állapítja meg, hogy 31 nyilvános könyvtárnak van könyvkötő-üzem osztálya és hogy egy könyvtár "katalogizáló, osztályozó és könyvkötő" osztállyal bír. Az ő véleménye szerint a könyvkötő-üzemnek a nagyobb nyilvános könyvtárakban egy nagyobb "tervező osztály" /processing department/ részeként kell működnie.^{3/} Donald Coney ezt a felfogást elvi alapon támasztja alá.^{4/} K. D. Metcalf a könyvkötő-üzemet az "általános üzleti és igazgatási rész" tagjának tekinti.^{5/} Igazi természetét tekintve, a könyvkötészetnek a könyvtárban vagy a tervező osztály vagy pedig az üzleti műveletek körébe kell tartoznia, aszerint, hogy az egész szervezeti keret közül melyik rész látszik erre a célra alkalmasabbnak, s lehetővé téve azt, hogy mind a tervező, mind pedig az üzleti vonatkozásokat, a szükségnek megfelelően, egymással párhuzamosan szerepeltethessük.

- 1/ Gerould, J. T.: The College Library binding. [A kollégiumi könyvtár könyvkötésze.] Chicago, American Library Association, 1932, 87.lap.
- 2/ Technical services in libraries. [A könyvtárak technikai műveletei.] Ed. by M. F. Tauber etc. New York, Columbia University Press, 1954, 326.lap.
- 3/ McDiarmid, E. W. - McDiarmid, John: The administration of the American public library. [Az amerikai nyilvános könyvtár igazgatása.] Chicago, Am. Libr. Ass. and University of Illinois Press, 1943, 96-98.lap.
- 4/ Coney, Donald: The administration of technical processes. [Technikai eljárások ügyvezetése.] Chicago, University of Chicago Press, 1939, 163-180.lap.
- 5/ Metcalf, K. D.: Departmental organisation in libraries. [A könyvtárak osztályokra tagozódó szervezete.] Chicago, University of Chicago Press, 1939, 90-110.lap.

Wheeler és Githens mind a kicsiny, mind pedig a nagy könyvkötő-üzemek e l h e l y e z é s é r e alaprajzokat készített.^{1/} Tauber véleménye szerint: "ha a könyvtár épületét eredetileg nem úgy tervezték, hogy benne könyvkötőműhely is elhelyezést nyerjen, nehéz lesz megfelelő olyan helyet találni, amely jó világításu, a szükséges elektromos vezetékek kapcsolóival legyen ellátva és hogy a könyvtár többi részével is megfelelő érintkezési lehetőségeket biztosítson."^{2/}

Ami a személyzetet illeti, Bailey a következő kérdéseket teszi fel: "Alkalmazható-e jó vezető? Olyan magasak-e a helyi munkabérek, hogy a könyvtár keretében felállított könyvkötő-műhely üzemi költségei a könyvtáron kívüli városi, jó könyvkötő-műhelyek üzemi költségeivel egyenlőek?"^{3/} Tauber véleménye szerint: "a könyvtár könyvkötő-üzemében legalább egy személynek alaposan kell értenie a könyvkötő-műveletek részlet-kérdéséhez" és hogy "abban a döntésben, hogy valamely könyvtárban felállításra kerüljön-e a könyvkötő-üzem, a személyzet utánpótlásának a kérdése lényeges szerepet játszhat. Az illető osztály vezetőjének fontos feladatát alkotja az a kérdés, hogy a könyvtár alkalmazottainak kiválasztása és begyakorlása megfelelőképpen történjék."^{4/}

.....

A Bookbinding és Book Production /Könyvkötészet és Könyvkiadás/ azt közli, hogy "a könyvkötészetek vezetőinek havi bérösszege 350 dollártól egészen 480 dollárig terjed; az utóbbi összeg a könyvkötő szakszervezet erőteljes nyomásának eredménye. A havi átlag-összeg így tehát körülbelül 420 dollár körül mozog. Három könyvtár a szakszervezetileg megállapított bér tekintetbevételével működik, kettő azonban nem..."^{5/} A könyvtár el lehet készülni arra, hogy könyvkötő-személyzetének biztosítására versenyre kell kelnie a magán könyvkötő-üzemekkel.

.....

Bailey azt emeli ki, hogy: "legelsősorban a h e l y i v i s z o n y o k a t kell tekintetbe vennünk."^{6/} Ahogy Tauber mondja: "nagyon fontos kérdés, hogy a könyvtár saját könyvkötészetet állítson-e fel, vagy sem: erre a kérdésre azonban nem lehet határozott feleletet adnunk. Felületesen tekintve ugyanis a dolgot talán úgy gondolhatnók, hogy egy közép-méretű könyvtár sokat nyer azzal, ha saját könyvkötő-műhellyel dolgozik. A kérdés azonban sokkal bonyolultabbá válik, ha mindazokat a problémákat szemügyre vesszük, amelyek egy ilyen üzem működésével kapcsolatosak." ...

- 1/ Wheeler és Githens: Idézett műve. 199.lap.
- 2/ Tauber: " " " 327.lap.
- 3/ Bailey: " " " 209.lap.
- 4/ Tauber: " " " 328.lap.
- 5/ Raatz, W.H.: Public library binderies. Their duties and supervision [Nyilvános könyvtárak könyvkötészetei. Feladatuk és ellenőrzésük]. Bookbinding and Book Production, 56: 53. 1952, május.
- 6/ Bailey: Idézett műve. 209.lap.